

Tomáš JIRÁNEK

**Druhý, tzv. Gibišův transport československých legií
z Ruska do Francie (1917-1918)**

Historii druhého transportu československých legií z Ruska do Francie, jehož cesta se na přelomu let 1917 a 1918 na rozdíl od transportu prvního protáhla na několik měsíců, nebylo dosud věnováno příliš mnoho pozornosti, ačkoliv představuje zajímavý úsek vojenských dějin Čechů a Slováků. Útlou vzpomínkovou knížku vydal po válce jeden z účastníků Alois Babka,¹ stručné zmínky najdeme také v „kronice“ československých legií ve Francii.² Poměrně zajímavé údaje nabízí kniha Františka Čečetky,³ který popsal zážitky jednoho českého vojáka od začátku války až po návrat do vlasti v roce 1918. Ač se jedná o beletristickou práci, poznamenanou i díky době, v níž vyšla, vypjatým vlastenectvím, je zcela zřejmé, že autor musel čerpat ze zkušeností jednoho nebo více legionářů, kteří odjeli pod velením pplk. Gibiše z Ruska do Francie. Osudy druhého transportu legií do Francie jsou zde vyličený velmi podrobně, bohužel však není možno oddělit skutečnost od toho, co – snad – přidal sám autor. Z novějších prací nalezneme zmínky například v knize *Českoslovenští legionáři (1914-1920)*.⁴ Nejvýznamnějším zdrojem, jenž byl při přípravě tohoto textu využit, jsou archivní dokumenty z Vojenského ústředního archivu, jednak z fondu Francouzských legií, jednak z pozůstalosti a osobních spisů jednoho z příslušníků druhého transportu Čeňka Kudláčka, na jehož osudu lze poměrně dobře dokreslit vývoj, kterým mohl československý legionář za daných okolností projít.

---

¹ Alois BABKA, *Za polární kruh. Kus historie čsl. vojska za hranicemi*, Praha 1924.

² František PETRAN, *Cesta druhého transportu z Ruska do Francie*, in: *Československá legie ve Francii I.* Praha 1928, s. 285-286; M. MICKA, *Cestou do Francie*, in: *Československá legie ve Francii II.*, Praha 1930, s. 105-112.

³ František Josef ČEČETKA, *Český legionář*, Nymburk 1919.

⁴ Karel PICHLÍK - Bohumír KLÍPA - Jitka ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři (1914-1920)*, Praha 1996, s. 111, 158 an.

Lidské zdroje pro československé legie ve Francii

Čeští a slovenští dobrovolníci se v první světové válce zapojili do boje proti vojskům Ústředních mocností téměř na všech frontách. Nejznámější jsou jednotky působící na ruském, francouzském a italském bojišti, ale menší počty krajanů se zúčastnily bojů například také v Srbsku, Rumunsku a Řecku. V souvislosti s politickou situací v prvních třech případech trvalo poměrně dlouho, než vlády příslušných států oficiálně vzaly na vědomí československý zahraniční odboj a uznaly užitečnost vytvoření dobrovolnických jednotek, jež by podpořily snahy politiků také na válečném poli. Rusko sice hned na začátku války povolilo nábor do České družiny, ale až do léta 1917 neumožnilo sestavení větších jednotek z českých a slovenských zajatců, Itálie souhlasila s vytvářením československých dobrovolnických jednotek na svém území až 21. dubna 1918.

Francouzi, v jejichž zemi se nacházelo těžiště politického zahraničního odboje Čechů a Slováků, také nespěchali. V pozdním létě 1917 francouzská vláda souhlasila s plány na zřízení československých jednotek na svém území, ale až 19. prosince téhož roku francouzský prezident Raymond Poincaré svým dekretem oficiálně povolil budování československého vojska ve Francii. Jednu z hlavních potíží při tom představoval nedostatek mužů vhodných pro vstup do armády. Češi a Slováci, ať už řemeslníci, studenti či umělci, sice v určitém počtu zejména v Paříži žili již několik desetiletí (1862 tam Josef Václav Frič založil spolek Českomoravská beseda, který se scházel v Café des Nations u Palais Royal, 1892 vznikl pařížský Sokol, 1904 spolek Rovnost) a před 1. světovou válkou jejich kolonie v hlavním městě Francie čítala zhruba 2 000 osob,⁵ ale ne všichni její příslušníci mohli vykonávat vojenskou službu. Dne 21. srpna 1914 proběhl manifestační odvod zhruba 500 dobrovolníků z této skupiny, kteří nastoupili do francouzské cizinecké legie a vytvořili známou rotu „Nazdar“. K ustavení větší vojenské jednotky ovšem v samotné Francii nebyl dostatek krajanů, mužstvo bylo tedy nutno získat z jiných zdrojů. První nábor za hranicemi Francie provedl Milan Rastislav Štefánik již koncem roku 1916 mezi vojáky zajatými v Rumunsku, odkud přes Rusko (Murmansk) přijelo do Francie 310 dobrovolníků (dočasně byli zařazeni do 33. francouzského pluku). Dále se hlásili krajané ze zámoří, hlavně z USA, ale i z Kanady a dokonce z Austrálie. Významnou posilu představovali zajatci ze srbské fronty, kteří prodělali po porážce srbské armády těžký ústup albánskými horami k moři a později se přes Itálii dostali do Francie. Jejich nábor byl povolen v únoru 1918, přihlásily se jich asi 3 000. Do Francie byly v posledních měsících roku 1917 odeslány dva transporty z ruských legií v celkovém počtu necelých 1 700 mužů. Z Itálie se podařilo získat kolem 800 zajatců – dobrovolníků, asi 300 Čechů a Slováků přišlo ze srbského dobrovolnického sboru v Rusku, který v té době působil na soluňské frontě. A konečně počátkem srpna 1918 byli do československých jednotek ve Francii převeleni zbývající bojovníci z Cizinecké legie, z původní roty Nazdar

---

⁵ Podrobněji viz například Pavla HORSKÁ, *Sladká Francie*, Praha 1996.

jich tehdy v legii sloužilo již jen několik desítek. Z těchto vojáků byly ustaveny dva československé pluky, 21. v Cognaku (12. ledna 1918) a 22. v nedalekém Jarnaku (20. května 1918).⁶ Tak vznikla 1. československá brigáda, již byl nadřízen československý generální štáb v čele s francouzským generálem Mauricem Janinem. Další pluk, 23., vznikl až později a do bojů již nezasáhl.⁷

Jaká byla předhistorie obou transportů z Ruska? Zcela jednoznačně se největší možný zdroj sil pro československé jednotky budované ve Francii nacházel mezi českými a slovenskými zajatci v Rusku, a právě odtud mělo podle předpokladů Československé národní rady přejít nejvíce vojáků na západní bojiště. Do Petrohradu byli vysláni francouzští důstojníci, kteří se měli podílet na organisování transportů, a v československých legiích proběhl nábor dobrovolníků pro tento přesun. Původně se předpokládalo, že ještě v roce 1917 by mělo být přepraveno do Francie 6-8 000 mužů z Ruska,⁸ ruské události z podzimu 1917 však způsobily, že se podařilo odeslat pouze dvě skupiny. První byla vyčleněna ze záložního praporu 1. čs. divise, umístěného tehdy v Žitomiru, a velel jí kpt. Otakar Husák. Tvořilo ji 1 100 příslušníků mužstva ze zmíněného záložního praporu 1. divise a 100 absolventů důstojnické školy v Borispolu, kteří „opustili důstojnická místa v 2. československé divisi a jako prostí vojíni vydali se na toužená hrdinská pole francouzské válečné slávy a cti ...“⁹ Transport vyrazil ze Žitomiru 24. září 1917, 15. října dosáhl Archangelska, kde se k němu připojila skupina asi 400 Čechoslováků z 2. rumunského transportu. Následujícího dne se výprava nalodila na loď Kursk, jež 29. října zakotvila v severoanglickém Newcastlu. Ve Velké Británii pobýli Husákoví vojáci necelé 2 týdny, převážně ve vojenském táboře ve Winchesteru u Londýna, odkud přes Southampton pokračovali do Le Havru a opět po souši do Cognaku, kde jejich cesta, nepoznamenaná na rozdíl od druhého transportu žádnými výraznými potížemi, skončila 14. listopadu 1917, tedy po zhruba 50 dnech.

Cesta jedince do řad legií a do Francie na příkladu Čenka Kudláčka

Mezi těmi, kdo se rozhodli odcestovat z Ruska na západ, kde kynula větší naděje zapojit se do bojů proti vojskům Ústředních mocností, byl také tehdy jednadvacetiletý Čeněk Kudláček z Hluboké v jižních Čechách. Válka jej vytáhla ze septimy klasického gymnasia v Českých Budějovicích, byl odveden v březnu roku 1915 jako jednoroční dobrovolník. Službu nastoupil u 91. pěšího pluku v Českých

⁶ Takové číslování bylo zvoleno proto, že se počítalo s ustavením asi 20 pluků v Rusku. Pluky v Itálii dostávaly později čísla 31. a další.

⁷ Podrobněji viz K. PICHLÍK - B. KLÍPA - J. ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři*, s. 153 an.

⁸ Viz jednání presidiální komise Odbočky Národní rady v Petrohradě dne 13. 9. 1917. Cit. dle *Za svobodu III*, Praha 1924, s. 425.

⁹ *Za svobodu III*, Praha 1924, s. 439. K. PICHLÍK - B. KLÍPA - J. ZABLOUDILOVÁ, *Českoslovenští legionáři*, s. 111, uvádějí navíc 10 důstojníků. Autoři dějin 5. pluku uvádějí počet 9 důstojníků, 100 kandidátů a 1 106 dobrovolníků. Viz 5. čs. *střelecký pluk „Pražský“ T. G. Masaryka v boji za svobodu vlasti 1917-1920*, usp. Karel KŘÍŽ a Otakar VANĚK, Praha 1934, s. 46.

Budějovicích, ale již po měsíci jej přeřadili k 90. pěšímu pluku do maďarského Szombathely. Prošel válečnou školou pro záložní důstojníky v Bazinu u Bratislavy, kde získal hodnost desátníka. V prosinci 1915 jej jmenovali podporučíkem v záloze, stal se postupně instruktorem, velitelem čety a poloroty, a jako takový byl na začátku Brusilovovy ofensivy 6. června 1916 v boji v okolí města Luck na Volyni zajat. Dlouhou dobu pak pobýval v zajateckém táboře v Syzrani na střední Volze, kde se hned v červnu 1916 přihlásil u odvodního výboru československých dobrovolnických jednotek. O dva měsíce později podepsal přihlášku do československého vojska, do nějž mu však bylo umožněno vstoupit až po bitvě u Zborova. Zařadili jej k nedávno utvořenému 5. československému pěšímu pluku Pražskému, na podzim 1917 přejmenovanému na pluk T. G. M., umístěnému v ukrajinském městečku Borispol. Tam prošel důstojnickým kursem, v němž se vybraní dobrovolníci, bývalí důstojníci rakousko-uherské armády, připravovali pro velitelské funkce v 2. divisi československých legií. Poté byl Kudláček gen. Červinkou povýšen na praporčíka a stal se u 5. pluku velitelem čety.

Vědomostí nově nabytých v důstojnickém kursu Čeněk Kudláček mohl v Rusku využít jen krátkodobě, protože se také přihlásil k přesunu do Francie a byl zařazen do druhého – a současně posledního – transportu. Stejně jako mnoho dalších důstojníků nebo čekatelů důstojnických hodností musel podepsal Kudláček prohlášení, že si nebude činit nároky na propůjčení hodnosti ve Francii.¹⁰

Cesta

Druhý oddíl, vedený bývalým velitelem 3. pluku Jana Žižky pplk. Hynkem Gibišem a tvořený 470 muži od 1. čs. záložního pluku, z toho 133 (původně) důstojníky a 337 poddůstojníky a vojíny,¹¹ se shromáždil v Žitomiru a vydal se na cestu 12. (25.) listopadu 1917, tedy až po bolševické revoluci, a setkal se díky tomu s řadou obtíží. Po trase Žitomir – Kyjev – Korostěň – Brjansk – Moskva – Jaroslavl' – Vologda dorazil vlak složený z obytných vagonů – těplušek – po 9 dnech do Čerepovce, kde se oddílu měla ujmout francouzská mise a doprovázet jej dále. Ale v Čerepovci se transport na následující 63 dny zastavil a zažil tam krušné chvíle, protože došlo k nedorozumění mezi československými zástupci a francouzskou vojenskou misí a oddíl nějaký čas nebyl nikam administrativně přidělen, což mimo jiné znamenalo, že vojáci nedostávali peníze. V prvních dnech legionáři marně hledali nějaké ubytování v kasárnách a hmotné zabezpečení, zejména potravinami, přičemž tamní vojenský velitel jim odepřel jakoukoliv pomoc. Jeden z místních pluků – sovětských – jim pak nabídl pohostinství a situace se postupně zlepšila, i když přetrvával nedostatek jídla a chybělo také zimní oblečení.

---

¹⁰ M. MICKA, *Cestou*, s. 105.

¹¹ Seznam členů Gibišova transportu viz Vojenský ústřední archiv (dále VÚA), f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 105, k. 16, b. č. j., b. d.

Zůstala jen nejistota v otázce další cesty. Postup zbrzdily hlavně složité poměry a s revolucí spojené zmatky v Rusku, některé prameny se zmiňují přímo o „*internaci bolševiky*“, kteří se snažili získat československé legionáře pro vstup do své armády.¹² Určitý podíl viny na zdržení měla zřejmě také zdoluhavá jednání odbočky České národní rady s francouzskými úřady. Čekání v nepříliš živém městěčku, navíc za tuhé zimy a nedostatečného zásobování, kdy se zmrzlý chléb, rozdělovaný ještě v Kyjevě, musel řezat pilkou, nebylo příjemné. Legionáři nudu zaháněli přednáškami, sokolskými cvičeními, procházkami po městě či výlety do vzdálenějších míst, například do Petrohradu. Velmi vhod přišla zásilka od krajanů z USA, kteří poslali potraviny, různé potřeby, knihy a krajanské noviny a časopisy (Hlasatel, Svornost), jež obsahovaly i dlouho postrádané zprávy o poměrech v Rakousku-Uhersku.¹³

V Čerepovci strávili legionáři čas od 4. prosince do 4. února 1918. Pak se transport konečně pohnul z místa. Navzdory překážkám kladeným bolševiky se podařilo dojet do Petrozavodska, kde úřady dohodových států doplnily legionářům zásoby a vypravily je dále po murmaňské dráze, postavené teprve nedávno za velkých obětí válečnými zajatci. Říkalo se, že na každý pražec připadl jeden mrtvý. Na poloostrově Kola ve stejnojmenné osadě přišla po desetidenní cestě další zastávka, která měla trvat 50 dnů. Na konci zimy, zhruba 500 kilometrů za polárním kruhem, v blízkosti moře, které sice díky Golskému proudu nezamrzalo, ale také se nevyznačovalo vysokou teplotou, trávili legionáři další dlouhý čas čekáním na loď. Protože nenašli jiné ubytování, museli po celou dobu bydlet ve svých vagoncích na nádraží. Podobně na tom byl oddíl Rumunů, kteří přijeli o několik týdnů dříve, v okolí pobývali také Alsasané, Italové a další. Ani na tomto místě se nezlepšilo zásobování, místní Laponci sice nabízeli solené maso, ale nechtěli za něj peníze, a na výměnu legionáři neměli téměř co nabídnout. Naštěstí pomohla francouzská mise v nedalekém Murmaňsku, která ve druhé polovině února 1918 převzala péči o stravování transportu a poslala konservované dávky francouzské armády (masné a polévkové konzervy, suchary, fazole, makarony, cukr atd.). Vzhledem k nedostatku peněz se pak oblíbeným platidlem staly suchary. Dlouhou chvíli si vojáci krátili různě – někteří nacvičovali v pěveckém sboru, další vydávali časopis Kalich (v pěti exemplářích), v Murmaňsku uspořádali přednášky a akademii se zpěvem a cvičením pro velmi různorodé obecnost, jež se vedle ruských námořníků, přístavních dělníků a úředníků skládalo také z příslušníků dalších národů – Francouzů, Britů, Američanů a Italů, jež měli v městě co dělat. Pokračovaly kursy francouzštiny a účetnictví, zahájené už v Čerepovci. „Zábavu“ jiného druhu představovala pochodová a pořadová cvičení na zamrzlém jezeře, místní vojenské úřa-

¹² VÚA, f. Kroniky a fotoalba 1914-1939, Čs. pěší pluk 21, Kronika, kniha I, 1918-1919, s. 9-10. Podle F. Čečetky však zaznamenali jen mizivý úspěch, podařilo se jim údajně naverbovat pouze 14 mužů. F. ČEČETKA, *Český legionář*, s. 97. Další zdroje se o této záležitosti nezmiňují, A. Babka uvádí, že „z legionářů do událostí politických, jak bylo nařízeno, se nikdo nemichal a bolševici se ... nikoho nedotýkali“. Cit. dle *Za svobodu III*, s. 443.

¹³ F. ČEČETKA, *Český legionář*, s. 98.

dy dokonce legionářům zapůjčily zbraně a svěřily jim strážní službu u železničního mostu, což bylo mnohými považováno za vítanou změnu. Zpestření znamenala i přehlídka před náčelníkem francouzské mise v Murmaňsku kpt. de Legantinerie.¹⁴ Na francouzské důstojníky, kteří Čechoslováky navštívili (mj. také gen. Tabuis), udělalo velký dojem přivítání zpěvem Marseillaisy.

Až 21. března 1918 se oddíl v Murmaňsku spolu s davy uprchlíků ruských i různých dalších národností mohl nalodit na britskou loď Huntsend,¹⁵ která příštího dne vyplula směr Newcastle. Plavba Barentsovým, Norským a Severním mořem nebyla pro suchozemce příjemná, anglická kuchyně a mořská nemoc udělaly své, ale trasa nemohla být přímá, vedla velkým obloukem až do blízkosti Islandu, protože neustále hrozilo nebezpečí ze strany německých ponorek. Až na posledním úseku k ústí řeky Tyne doprovodily Huntsend dva britské torpédoborce.

V Newcastlu se transport dlouho nezdržel. Druhého dne odpoledne přišlo jisté zpestření cesty v podobě přestupu na vlak, jenž vojáky během dvanáctihodinové jízdy převezl napříč celou Anglií do Southamptonu, odkud je loď Caesarea dopravila do Le Havru. Dne 3. dubna 1918 dorazil oddíl pplk. Gibiše do Cognaku, místa soustředění československých jednotek ve Francii. Více než čtyřměsíční putování skončilo, ale příslušníci čerepovecké skupiny si je dlouho připomínali, říkali si *čerepováci* a ještě ve 40. letech se scházeli.¹⁶

Ve Francii

Čeněk Kudláček tak přijel do země, kde dříve pobýval jeho starší bratr František. I ten vstoupil na začátku války do armády, bojoval v řadách roty „Nazdar“ a padl v bitvě u Arrasu 9. května 1915.¹⁷ Druhý transport z východu posílil mezi československými legionáři ve Francii „ruský“ živel, který působil francouzským velitelům, ale nejen jim, určité starosti. Jednalo se o potíže různého rázu, které se projevovaly již u prvního transportu, ať už to byla nedostatečná výstroj, s kterou vojáci z Ruska přijeli, nebo postavení kandidátů důstojnické hodnosti, jež se prozatím museli spokojit s žoldem vojína 2. třídy, či demokratičtější vztahy mezi vojáky a důstojníky ve srovnání s tím, na co byli zvyklí francouzští důstojníci. Pplk. Armand-Charles Philippe, velitel 21. československého pluku ve Francii, psal

¹⁴ V. CHALUPA, *Čerepovecká výprava*. Dopis Československému denníku z 16. 3. 1918. Československý denník č. 49, 12. 4. 1918. Cit. dle: Josef KUDELA: *S naším vojskem na Rusi II. Na druhé frontě*, Praha 1923, s. 77-78.

¹⁵ Jednalo se o původně německou loď Graf Lützow, ukořistěnou Brity.

¹⁶ V pozůstalosti Č. Kudláčka se zachoval seznam členů transportu z podzimu 1932 a pozvánka na schůzky, jež se konaly každý druhý pátek v měsíci, tedy poměrně často, v Národní kavárně na Národní třídě v půl osmé večer. Organizátoři těchto schůzek, k nimž vedle mjr. intend. Karla Krále a pplk. Paboučka patřil také Č. Kudláček, seznam průběžně doplňovali a pracovali na sestavení "kroniky našeho ešelonu" pro Památník osvobození. Sháněli fotografie a různé poznámky z transportu. Další dochovaný seznam je z doby, kdy už byl Č. Kudláček divisním generálem, tedy po únoru 1947. VÚA, f. Pozůstalost Č. Kudláčka, Nezpr.)

¹⁷ František Kudláček se narodil 14. 1. 1889, stal se neznámým v boji u vsi Neuville St. Vaast.

o tom veliteli čs. armády gen. Janinovi: „...*Důstojníci přišedší z Ruska s prvním transportem nedostali potřebnou výstroj, a protože jejich zdroje jsou velmi slabé, nemohou se vybavit sami (výstroj, oblečení a výzbroj). Bylo by žádoucí vyplatit jim za tím účelem příspěvek, a pak jej dát i podporučíkům, jakmile budou jmenováni. Situaci kandidátů hodnosti podporučíka je třeba věnovat pozornost, protože neměli od svého příchodu do Francie žádnou hodnost, a proto pobírají pouze žold vojína 2. třídy a většina z nich nemá další zdroje. Pouze aspiranti, kteří přišli z Rumunska a kteří byli jmenováni před svým příchodem do Francie, pobírají žold této hodnosti.*“¹⁸

Druhý transport, Gibišův, znamenal pro československé oddíly ve Francii důležitou posilu a umožnil zřízení nových jednotek. Na druhou stranu ale způsobil starosti vysokým počtem důstojníků, pro něž nebylo hned náležité zařazení, a také tím, že – dle názoru francouzských velitelů – vojáci v Rusku blíže poznali bolševiky a chovali k nim sympatie. Starostlivý pplk. Philippe získal takový dojem velmi rychle, hned 3. dubna, a v rámci hlášení o příjezdu transportu sdělil o tom gen. Janinovi: „...*Ještě Vám nemohu říci nic o morálním stavu tohoto oddílu, ale dle předběžných rozhovorů lze zaznamenat velké uznání vůči bolševikům, byli přiděleni na stravu k bolševickému pluku č. 282 v táboře v Darmii u Čerepovce. Myslel jsme, že proto bude vhodnější rozptýlit oddíl ke všem rotám.* ...“¹⁹

Je velmi pravděpodobné, že Francouzi zde měli na paměti ještě čerstvé nepříliš dobré zkušenosti s tzv. ruským expedičním sborem ve Francii. Jeho historie sahala do konce roku 1915, kdy pozdější francouzský prezident Paul Doumer v Rusku vyjednal převedení určitého počtu ruských jednotek na francouzskou frontu. Rusko tehdy mělo hodně vojáků, ale málo vojenského materiálu, u některých útvarů připadala jedna puška na několik mužů. Ve Francii byla situace opačná, a tak došlo 15. prosince 1915 k uzavření dohody, podle níž mělo Rusko dostat z Francie celkem 300 000 pušek (původně dohodnutý počet Francie zdvojnásobila) a opačným směrem měla odjet prozatím na zkoušku 1 brigáda o 10 000 mužích. Další jednání, jež za francouzskou stranu v květnu 1916 vedli Viviani a Thomas, smluvně zajistila celkem 40 000 ruských vojáků pro Francii. Nakonec na západní frontu z Ruska odcestovala jen polovina, 2 brigády. Do první z nich byli zařazeni zvláště vybraní muži, dobří vojáci, kteří navíc uměli číst a psát. Většinou se jednalo o moskevské dělníky. Druhou brigádu tvořilo mužstvo složené z vesničanů z podhůří Uralu, jež nedosahovalo intelektuální úrovně svých kolegů. První lodi s ruskými vojáky přistály v Marseille v dubnu 1916, k bojovému nasazení došlo počátkem podzimu téhož roku. Zvláště boje u Remeše v dubnu 1917 způsobile těžké ztráty, z 1. brigády padlo a bylo zraněno na 3 000 mužů. V té době už mezi ruské vojáky pronikly zprávy o politických změnách v jejich domovině, na podnět ruských civilistů žijících ve Francii začaly mezi nimi vznikat první sověty. To vyvola-

¹⁸ Viz VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), k. 17, i. č. 107, č. j. 37, Pplk. Philippe gen. Janinovi 26. 1. 1918.

¹⁹ VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), k. 17, i. č. 107, č. j. 324, Pplk. Philippe gen. Janinovi 3. 4. 1918.

lo znepokojení a obavy z šíření vlivu na francouzské jednotky, a proto bylo rozhodnuto obě brigády odeslat co nejdále od fronty a vlivu ruských politických emigrantů v Paříži. Místem jejich dalšího pobytu se stal tábor v La Courtine v departementu Creuse. Potíže byly hlavně se vzdělanějším mužstvem 1. brigády, které požadovalo odeslání zpět do vlasti a odmítalo návrat na francouzskou frontu. Důstojníkům 2. brigády se podařilo své „mužiky“ zvládnout. Velitel sboru se všemi důstojníky obou brigád a zhruba 6 000 vojáky především z 2. brigády z La Courtine v červenci 1917 odešel, v táboře zůstalo jen 9 000 vzbouřenců, kteří poslouchali důstojníky, jež si sami zvolili. Postupně jim bylo omezeno zásobování, tábor oblehli loajální ruští vojáci a po vypršení ultimáta byl 16. září zahájen dělostřelecký útok. Většina obležených se poměrně rychle vzdala, poslední zhruba stovka bojovala do 19. září. Odhady ztrát se různí od 9 mrtvých po asi 100 mrtvých a zraněných. Celkem 41 předáků povstání bylo uvězněno a čekalo na rozsudek ruského válečného soudu. Jenže mezitím přišla revoluce v Rusku, a francouzský ministerský předseda Georges Clemenceau najednou neměl s kým jednat. Dal všem příslušníkům sboru dvě možnosti: buď dobrovolnou práci ve Francii, nebo nucenou práci v trestních rotách v severní Africe. Rusové samozřejmě zvolili většinou první možnost a pracovali jako zemědělští a lesní dělníci, horníci a podobně.²⁰ Jen několik vojáků a důstojníků bojovalo na francouzské frontě až do konce války, mezi nimi i pozdější maršál Malinovskij.²¹

Není divu, že si Francouzi na vojáky přišedší z Ruska dávali pozor, nicméně Češi tak velké potíže jako příslušníci ruského expedičního sboru nedělali. Z hlediska zařazení vojáků to pplk. Philippe měl poměrně jednoduché s příslušníky mužstva v počtu 342, které rozmístil k rotám v Cognaku a Jarnaku. Onoho 3. dubna 1918 však dorazilo do Cognaku kromě velitelů oddílů také 119 dalších důstojníků či čekatelů důstojnické hodnosti. Je zřejmé, že pplk. Philippe takové množství neočekával, naopak že počítal s tím, že naprostou většinu transportu budou tvořit prostí vojáci. O skutečném složení Gibišova oddílu se dověděl až těsně před jeho příjezdem do Cognaku a znamenalo to pro něj bezpochyby nepříjemné překvapení, což vysvítá i z jeho dotazu Janinovi: „*Tento velký počet důstojníků mi nebyl oznámen, mám je považovat za důstojníky?*“²² Pro začátek tyto muže pplk. Philippe rozdělil rovnoměrně mezi roty, kde měli sloužit jako důstojničtí elévové až do Janinova rozhodnutí. Pplk. Philippe slíbil nové, podrobné přezkoumání každého důstojníka, na jehož základě vypracuje během několika dnů pro gen. Janina návrhy.²³ Skutečně již o 6 dnů později sděloval Philippe Janinovi svá zjištění,

²⁰ Někteří po válce ve Francii zůstali, většina byla v letech 1919-1920 vyměněna za Francouze zadržované v Sovětském Rusku. Historii ruského expedičního sboru ve Francii věnoval Henri Barbusse jednu povídku ve své sbírce *Nezkrocení* /1928/.

²¹ Podrobněji viz například Jamie H. COCKFIELD, *With Snow on their Boots: The Tragic Odyssey of the Russian Expeditionary Force in France during World War I*, New York 1997.

²² VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 107, k. 17, č. j. 309, Pplk. Philippe gen. Janinovi 2. 4. 1918.

²³ TAMTÉŽ.

z nichž bylo zřejmé, že nově příchozí znamenali nejen posilu, ale také těžkosti. První skupinu tvořili bývalí důstojníci – poručíci rakouské armády v počtu 21 (z toho 1 aktivní a 20 záložních). Měli za sebou šestitýdenní výcvik v Borispolu, po němž byli přijati s původní rakouskou hodností do 2. čs. divise jejím velitelem gen. Červinkou. Druhá skupina sestávala z 23 bývalých aspirantů rakouské armády (Fähnrich), které gen. Červinka přijal jako praporčíky. Třetí skupinu tvořilo 67 bývalých aspirantů rakouské armády, kteří od československých dobrovolnických jednotek v Rusku (rovněž 2. divise) odešli jako podporučíci. Následovalo 8 bývalých důstojníků a aspirantů rakouské armády (1 poručík, 5 podporučíků, 2 aspiranti), kteří nedosáhli žádné hodnosti v československé armádě, protože nedokončili výcvik v Borispolu. Původně uváděný údaj o dvojici lékařů v transportu se ukázal být nepřesným. Jednalo se totiž o dvojici studentů medicíny, přijatých gen. Červinkou v hodnosti „mladší lékař“, kteří měli za sebou pouze 6 nebo 7 semestrů studia.²⁴ Philippe oznamoval Janinovi, že bývalí poddůstojníci byli rozmístěni do všech rot, bývalí důstojníci ubytováni v domech v blízkosti jednotek. Jejich oblečení bylo velmi nedostačující, stěžovali si Philippovi prostřednictvím velitele transportu pplk. Gibiše. Zdá se, že francouzské velení nepočítalo s nutností vystrojiti očekávané posily z Ruska, protože pplk. Philippe žádal gen. Janina o oprávnění přidělit jim nové šatstvo.

Další možná starost s nově příchozími vysvítá i ze zmínky Philippa o mjr. Gibišovi.²⁵ Philippe psal, že za nejlepší prostředek, jak doplnit jeho výcvik, považuje přidělit jej na určitý čas k nějakému zkušenému bývalému veliteli praporu, a navrhl mjr. Gillaina od 1. praporu: „*Tento vyšší důstojník je velmi dobrý, taktní a umí se vyhnout urážkám.*“²⁶ Podle této zmínky i dalších náznaků se zdá, že někteří francouzští důstojníci měli s taktním jednáním nejen vůči podřízeným potíže.

Řešení důstojnické otázky

O tom, co by se mělo udělat s důstojníky a poddůstojníky Gibišova oddílu, uvažoval i gen. Janin. Dospěl k závěru, že bude nejlepší poslat co nejvyšší počet těchto vojáků do vojenských škol, zvláště do Saint Maixent, kde se ve zvláštním československém oddělení C. I. C. S. (Instrukční středisko pro velitele čet) připravovali důstojníci – velitelé čet, poddůstojníci – velitelé poločet, ordonance a kulometníci.²⁷ Philippe se s tímto názorem ztotožnil, ale poukázal na to, že kurs právě

²⁴ VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), k. 17, i. č. 107, č. j. 363, Pplk. Philippe gen. Janinovi 9. 4. 1918.

²⁵ TAMTÉŽ. Ačkoliv Gibiš odjízďel z Ruska jako podplukovník československých jednotek, ve Francii mu přiznávali hodnost majora.

²⁶ TAMTÉŽ.

²⁷ Českoslovenští vojáci ve Francii se kromě kursů v St. Maixent (celkem 83 důstojníci, 415 příslušníků mužstva) připravovali také v granátnickém kursu v Excideuil (15/348, granátníci), v Chalons (26/102, dělostřelci, ženisté, velitelé čet, kulometníci, granátníci, spojky /liaisons/), St. Yrieux (4/240), Poitiers (2/42, v obou případech kulometníci), Lyonu (0/29) a Istres (1/31, v obou případech letci). VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-

začal, skončí 30. května a zahájení dalšího je plánováno až na 4. července. „*Nejlepším prostředkem jak zajistit jejich výcvik je umístit je do rot, jak už jsem to udělal, a v každém praporu organizovat speciální kursy pod velením velitele praporu, aby měli reálné velení,*“ psal Philippe Janinovi.²⁸

Čeněk Kudláček byl zaevidován 5. dubna, dostal matriční číslo 3667 a zařadili jej do 10. roty III. praporu 21. čs. střeleckého pluku. Rotě velel por. Jan Martinek,²⁹ praporu mjr. Mauduit. Kudláček v Rusku získal hodnost praporčíka, ale před cestou do Francie se jí, stejně jako řada dalších účastníků Gibišova transportu, vzdal. V dokumentech je uváděn jako chasseur, tedy voják, a to až do léta, kdy byl teprve povýšen.³⁰ Část Kudláčkových spolubojovníků se s takovým stavem nechtěla smířit, ač s ním původně vyslovila souhlas. Z jednoho Philippova dopisu Janinovi vysvítá, že někteří z československých dobrovolníků, jež se v Rusku vzdali svých hodností, aby mohli být začleněni do transportu do Francie, se v novém prostředí srovnávali s vojáky příchozími odjinud a začali pociťovat křivdu: „...*mám tu čest předat Vám individuální stížnosti dvanácti bývalých důstojníků 22. pluku, kteří pocházejí z oddílu příšedšího do Francie pod velením mjr. Gibiše. Tito vojáci se zřekli svých hodností, aby přišli do Francie, zatímco důstojníci, kteří přišli ze Srbska, přešli ze srbské armády do československé se svojí hodností. Všichni tito vojáci patří do současných kursů v St. Maixent a pro zlepšení jejich materiální situace navrhl jsem Vám jmenovat aspiranty bývalé poručíky, četaři bývalé podporučíky (č. 686 z 15. V. 1918). Tato jmenování jsem provedl po Vašem schválení. Určitý počet z nich dnes odmítá svoji hodnost.*“³¹

Gen. Janin se jistě dokázal vžít do pocitů mužů, kteří, ač bývalí důstojníci, byli nuceni sloužit jako řadoví vojáci nebo v lepším případě jako poddůstojníci. Slíbil, že jim budou vráceny jejich „prýmky“, jakmile to bude možné. Vyžádal si seznam dotčených osob s popisem jejich dosavadní služby a vzkázal jim, že mu záleží na tom, aby se dočkali svých hodností hned, jakmile jejich velitel uzná za vhodné jejich jmenování.³² Zde byl samozřejmě háček. Je zřejmé, že již v Rusku kladená podmínka zájemcům o přesun do Francie, podle níž se museli vzdát hodností, měla své opodstatnění. V armádě musí být zachován určitý početní poměr

1920), i. č. 169, k. 57, b. č. j., Početní přehled účasti československých vojáků v odborných kursech.)

²⁸ VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), k. 17, i. č. 107, č. j. 363, Pplk. Philippe gen. Janinovi 9. 4. 1918.

²⁹ Jan Martinek jako nadporučík padl 29. října 1918 u Vandy v Ardennách.

³⁰ Viz například VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku 1918-1920), k. 17, č. 109, č. j. 151/S, Seznam účastníků kursu v St. Maixent, Cognac 10. 8. 1918. Co se týká Kudláčkova zařazení v rámci 21. pluku, na seznamu vojáků určených do kursu v St. Maixent je uveden jako příslušník 5. roty. VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku 1918-1920), i. č. 107, k. 17, č. j. 846.

³¹ VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku 1918-1920), k. 17, č. 107, č. j. 901, pplk. Philippe gen. Janinovi 2. 6. 1918.

³² VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku 1918-1920), k. 3, i. č. 17, č. j. 1332, Gen. Janin veliteli odloučených československých jednotek v táboře v Darney 21. 6. 1918.

mezi mužstvem, poddůstojníky a důstojníky, nadbytek důstojníků, kteří nemají komu velet, může způsobit jen spory a potíže. (Ostatně podobnou otázku museli řešit i účastníci československého vojenského odboje na Západě v době 2. světové války.) Proto také Janin připojil k příslibu vrácení hodností podmínku „až to jejich velitel uzná za vhodné“. V dané době už ale nemusel mít špatné svědomí v tom smyslu, že by sliboval něco nesplnitelného nebo splnitelného v daleké budoucnosti. Část československých jednotek se totiž tehdy v Darney připravovala k přesunu na bojiště, a tam se dal předpokládat úbytek stávajících důstojníků cestou ve válce přirozenou.

Rozdíly v pojetí kázně a autority

Potíže s nově příchozími vznikaly ale také v jiné oblasti. Velitel 21. pluku, tehdy již plukovník Philippe, zvyklý z francouzské armády na přísnou kázeň, nemohl pochopit jednání československých důstojníků a poddůstojníků přišedších z Ruska, kteří podle jeho názoru se před mužstvem zřekli veškeré své autority, a přičítal to víceméně dlouhému styku s ruskou armádou. „*Mužstvo nezdraví, poddůstojníci to nevyžadují, ... nejdou příkladem, někdy i podněcují k neuposlechnutí rozkazů (například odmítnutí chleba, jenž co do množství neodpovídal předpisům). Rozkazy vydávané francouzskými důstojníky jsou vykonávány velmi pomalu, čeští důstojníci a poddůstojníci nespoupracují. ... Čeští důstojníci vydávají rozkazy slovy: "Bratři, udělejte to nebo ono", pronášenými skoro prosebným tónem. Důstojník, který přišel ze srbské armády, si musel vyslechnout, že "Češi srbskou kázeň nepotřebují". ... Kpt. Husák na adresu plk. Philippa i gen. Janina říká, že "pokud si ti dva myslí, že s touto disciplinou po francouzsku něčeho dosáhnou, mýlí se, naopak se vše rozloží". Zdá se, že muži z Ruska hodnotí dobře jen to, co prošlo Ruskem. ... odmítali provádět sokolská cvičení pod vedením důstojníka "nepocházejícího" z Ruska. "Ruští" důstojníci isolovali důstojníky, kteří přišli z Rumunska, protože byli příliš autoritářští a otevřeně požadovali disciplinu francouzskou, ne "sovětskou". Čeští důstojníci jsou málo tvrdí, mají sklon omlouvat chyby, trestají jen tehdy, dostanou-li k tomu rozkaz. ... vyhledávají popularitu na úkor disciplíny.*“³³ Skutečně tedy docházelo k tomu, co ještě v Rusku dle Koptova podání předpovídal Jaroslav Hašek, jenž v Kyjevě v roce 1917 údajně prohlášoval: „...ve Francii nás zašněrujou do jejich militérky, udělají z nás mašiny, do mozku nám namontují hodinový stroj ... dejte mně pokoj! ... Ve Francii, jak to není oficír, tak vůbec nemá právo myslet.“³⁴ Francouzští důstojníci se s pojetím vojenské kázně u Čechoslováků jen těžko smiřovali. Plk. Philippe na základě výše uvedených dojmů dospěl k názoru, že při budování československých jednotek by se měli dát dohromady vojáci různého původu (Srbsko, Itálie, Rusko), aby došlo ke zmírnění ruského vlivu. Po-

³³ VÚA, f. Československé legie ve Francii (1917-1920), Velitelství 23. pluku, k. 5, i. č. 16, b. č. j., Hlášení plk. Philippa gen. Janinovi z 10. 5. 1918.

³⁴ Josef KOPTA, *Třetí rota*, Praha 1926⁴, s. 519.

vaha ruských legionářů jej očividně trápila, na druhé straně ale nebyl zcela zaslepený, aby neuznal, že Češi si celkově zaslouží velmi dobré hodnocení, a neuzavřel své hlášení slovy: „*Za výše zmíněných podmínek budeme moci dosáhnout od československé armády vynikajícího výkonu, neboť ti muži mají prvotřídní vlastnosti: velmi vysoký stupeň vlastenectví, nadprůměrnou inteligenci a navíc velkou nenávist vůči společnému nepříteli.*“³⁵

Tyto poměry mohl zhruba měsíc pozorovat a osobně prožívat i Čeněk Kudláček, ačkoliv na něj se Philippova kritika zřejmě nevztahovala, protože neměl žádnou hodnost. U 21. pluku ale dlouho nepobyl. Již 6. května 1918 jej odeslali do granátnického kursu v Excideuil, odkud se vrátil po 20 dnech, aby se o necelý týden později, v první červnový den, vydal do St. Maixent. Francouzské velení zřejmě přehodnotilo původní záměr začít další běh až počátkem července a vzhledem k výše zmíněným poměrům u československých jednotek jej zahájilo druhý den po skončení běhu předcházejícího. Velitelem kursu v St. Maixent byl tehdy zkušený voják, několikrát raněný a vyznamenaný mjr. Ville, který si dokázal své žáky získat. V Českoslovácích zanechal velmi dobrý dojem jako „*vzorný velitel a milý představený, velký Francouz, na kterého jistě budou všichni frekventanti vzpomínati jako na vzor vojáka vlastence. Bohužel, že ještě koncem roku 1918 zemřel následkem starých ran.*“³⁶

Kudláček prošel dvouměsíčním důstojnickým kursem, jež v daném běhu ukončilo 126 mužů,³⁷ s velmi dobrým prospěchem. Z 20 možných bodů získal u závěrečných zkoušek z praktického vojenského výcviku 18, z teorie vojenského výcviku také 18 a stejným počtem byla oceněna jeho způsobilost k velení. Kázeň Č. Kudláčka komise ohodnotila jako velmi dobrou, stejně tak jeho vojenské vystupování, práci jako vytríbenou, dosažené výsledky jako vynikající, stupeň odborných znalostí velmi dobrý a z hlediska způsobilosti velet četě Kudláčka posoudila jako obzvlášť schopného. Celkový posudek zněl: „*Velmi chytrý, velmi svědomitý, velmi pracovitý. Jasně a metodické myšlení, velmi cílý. Obdržel osvědčení velitele čety. Bude dobrým důstojníkem.*“³⁸ Čeněk Kudláček svým výkonem zaujal i vrchní velení československých jednotek ve Francii, což dokazuje jeho jmenování v rozkazu a pochvalné uznání vlastnoručně podepsané gen. Janinem: „*Generál s potěšením vyslovuje úředně svoji spokojenost střelci Vincenci Kudláčkovi 21. českoslo-*

³⁵ TAMTÉŽ.

³⁶ VÚA, f. Kroniky a fotoalba 1914-1939, Čs. pěší pluk 21, Kronika, kniha I., 1918-1919, s. 17-18. Oldřich Španiel později charakterisoval mjr. Villa slovy: „Zdánlivá přísnost, před níž se vše třásl, a za chvíli přátelský laskavý úsměv dobrého zkušeného velitele, jenž pod přísnou maskou měl mužně citlivé srdce.“ Viz Oldřich ŠPANIEL, *K cestě čs. vojenské mise do Spojených států v r. 1918. (Několik vzpomínek)*, in: Československá legie ve Francii. I. Praha 1928, s. 266-270, zde s. 267.

³⁷ VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 109, k. 17, č. j. 1510/S, Jmenný seznam absolventů kursu v St. Maixent 1. 6. - 31. 7. 1918, Cognac 10. 8. 1918.

³⁸ VÚA, Kvalifikační listina Čenka Kudláčka, Osvědčení o způsobilosti k velení čety, St. Maixent 1. 8. 1918.

*venského střeleckého pluku za jeho pili, projevenou během kursu pro velitel čet v St. Maixentu od 1. června do 31. července 1918, jakož i za výborné známky, jež tam při ukončení obdržel. V Paříži dne 10. srpna 1918.*³⁹

Mezitím se 21. a 22. československý pluk přesunuly do Darney a Attigny (10. - 12. června), které se již nacházely v operačním pásmu. Tam také proběhla slavnostní přísaha celé brigády. Prapor pro 21. pluk navrhl František Kupka, věnovalo jej město Paříž a předával president Francouzské republiky Raymond Poincaré. Počátkem července byl 21. pluk nasazen na alsaskou frontu. Tam měla většina příslušníků Gibišova transportu možnost poznat na vlastní kůži západní bojiště a řada z nich na něm v posledních měsících války položila život či utrpěla zranění.

Čeňka Kudláčka se to ale netýkalo, patřil k těm několika jednotlivcům, kteří se do bojů nezapojili. Hned po návratu z důstojnického kursu jej přeložili k 10. rotě 23. čs. střeleckému pluku, kde měl působit jako instruktor. Jednalo se ovšem o jednotku v dané době spíše virtuální povahy. Existovala sice již déle než měsíc, byla založena v Cognaku rozkazem gen. Janina z 9. června 1918, ale neměla zdaleka plné stavy a jako samostatný útvar byla vyčleněna až 3. prosince téhož roku.⁴⁰ Je zřejmé, že se jednalo jen o přechodné Kudláčkově zařazení, o jeho blízké budoucnosti v těch dnech již bylo rozhodnuto. Jako účastník kursu se osvědčil, a navíc byly oceňovány jeho jazykové znalosti: při příjezdu do Francie udával dobrou znalost němčiny a ruštiny, obstojnou francouzštinu a částečnou angličtinu a polštinu. V pozdějších letech tento okruh ještě rozšířil, ale v dané době se zřejmě ve francouzštině zdokonalil natolik, že si jej velitel kursů v St. Maixent vyžádal jako tlumočnicka do dalšího běhu, který měl začít po měsíční přestávce 1. září 1918.⁴¹

Č. Kudláčka druhý den po nástupu do St. Maixent, 2. září 1918, spolu s dalšími dvěma kolegy, kteří dosud neměli důstojnickou hodnost (Dvořáček a Vaniček), jmenovali podporučíkem, a to s platností od 22. srpna.⁴² Září a říjen 1918,

³⁹ VÚA, f. Pozůstalost Č. Kudláčka, nezpr., Čs. vojsko, Hlavní štáb, rozkaz č. 36. Viz též VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 109, k. 17, č. j. 1556/S, Velitel náhradního tělesa mjr. Ciambelli gen. Janinovi 15. 8. 1918.

⁴⁰ VÚA, f. Čs. legie ve Francii, 23. čs. střelecký pluk, Úvod k inventáři. Tato jednotka byla také označována jako "Pluk amerických Slováků", jež tvořili její jádro.

⁴¹ Přestávka měla být využita jednak k udělení dovolené instruktorům a administrativním pracovníkům střediska, jednak právě k výměně instruktorů, kteří měli být nahrazeni podle oběžníku č. 10 341 C/I z 2. 10. 1917. VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 18, k. 4, č. j. 1765/E, Předseda poradního sboru ministra války gen. Janinovi 23. VII. 1918. Spolu s Č. Kudláčkem byli jako tlumočníci vyčleněni vojín Karel Dvořáček a Otakar Vaniček a aspirant Emanuel Václavek. Tamtéž, č. j. 1911/E, Gen. Janin veliteli náhradního tělesa čs. jednotek v Cognaku 4. 8. 1918.

⁴² Jmenování bylo zveřejněno v oficiálním věstníku čs. armády 8. 9. 1918. VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 109, k. 17, č. j. 1799/S, Velitel náhradního tělesa mjr. Ciambelli veliteli kursu v St. Maixent 11. 9. 1918.

tedy dobu, v níž probíhal další dvouměsíční kurs, strávil tedy jako tlumočnický v důstojnickém táboře v St. Maixent, a na frontu se už nedostal.⁴³

Po skončení kursu v St. Maixent se Čeněk Kudláček vrátil k náhradnímu tělesu a poslední dva týdny války byl k dispozici generálnímu štábu, ale není jasné, jak tam byl využit. Již 5. listopadu byl přidělen zpět k 23. pluku, k jeho 5. rotě,⁴⁴ ale jednalo se opět jen o přechodné zařazení. Na konci října bylo totiž rozhodnuto, že znovu změní klima. V den německé kapitulace, 11. listopadu 1918, jej v rámci devětačtyřicetičlenné skupiny důstojníků poslali k československému vojsku v Itálii, kde se měli jako techničtí poradci podílet na výcviku tamních domobraneckých jednotek, utvářených ze zajatých Čechoslováků.⁴⁵ Jeho nadřízeným se stal starý známý, velitel transportu z Ruska plk. Gibiš. Cílem oddílu se stalo město Foligno, důležitý bod československých legií v Itálii, v němž sídlilo mobilizační středisko a doplňovací velitelství. Tam vojenská kariéra řady příslušníků Gibišova transportu pokračovala, je to však již jiná kapitola.⁴⁶

Závěr

Obě skupiny československých legionářů vyslaných na podzim 1917 z Ruska do Francie představovaly jen část původně zamýšleného množství vojáků, kteří měli posílit bojovou sílu dohodových armád na západním bojišti. Ještě spíše bylo jejich úkolem podpořit politické snahy českých a slovenských exilových odbojářů, jež potřebovali viditelné argumenty pro svoje představy o zřízení nezávislého státu Čechoslováků. Francouzští důstojníci zpočátku pohlíželi s nedůvěrou na vojáky, kteří přišli ze země, v níž se dostávali k moci bolševici. Jejich podezření, že Gibišovi vojáci byli bolševiky ideologicky ovlivněni, a tudíž je třeba na ně dávat pozor, pramenilo ale spíše ze zvláštních vztahů v rámci legionářských jednotek,

⁴³ To je údaj z kmenového listu. V kvalifikační listině Kudláčkově je zapsáno, že v St. Maixent působil jako instruktor. VÚA, Kmenový list a Kvalifikační listina Čenka Kudláčka. Na jmenném seznamu důstojníků 23. pluku z 2. 11. je Č. Kudláček uveden mezi důstojníky nepřítomnými se zařazením jako tlumočnický v kursu v St. Maixent, ovšem již s poznámkou "vrácen k náhradnímu tělesu". VÚA, f. Čs. legie ve Francii, Gen. štáb čs. vojsk 1917-1920, i. j. 59, k. 4, č. 2 232, Seznam důstojníků 23. čs. střeleckého pluku, 2. 11. 1918.

⁴⁴ VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Velitelství 23. střeleckého pluku, k. 6, i. č. 37, Jmenné seznamy dle rot v r. 1918.

⁴⁵ VÚA, f. KLEG, Francouzské legie, Evidenční karta č. 3667. Výběr důstojníků pro Itálii provedla zřejmě Československá národní rada v Paříži na základě seznamu, který jí zaslal 22. 10. 1918 velitel náhradního tělesa mjr. Ciambelli. S konečnou platností rozhodl čs. ministr války rozkazem č. 11/1529. Vesměs se jednalo o čerstvě jmenované důstojníky (podporučíky), kteří se v dané době nacházeli v Cognaku nebo v St. Maixent, tedy ne na frontě. Většinu z nich tvořili příchozí z Ruska. VÚA, f. Čs. legie ve Francii (1917-1920), Společné náhradní těleso v Cognaku (1918-1920), i. č. 110, k. 17, č. j. 2247/S.

⁴⁶ K této otázce viz například František BEDNAŘÍK, *V boj! Kronika čs. legie v Itálii 1915-1918*, Praha 1927, s. 907-912; Tomáš JIRÁNEK, *Československá domobrana v Itálii 1918-1919 očima pamětníků*, in: *Armáda a společnost v Českých zemích v 19. a první polovině 20. století* (sborník příspěvků z konference), Ústí nad Labem 2004, s. 137-145. Tam též další literatura.

kde se důstojníci neohrazovali neprostupnou zdí ve vztahu k mužstvu a kde nepanovala tuhá disciplína jako v jiných armádách včetně francouzské. Velmi dobré výsledky ve výcviku a v boji ale francouzské velitele přesvědčily, že se jedná o vynikající vojáky s vysokou bojovou morálkou, která pramenila z jasného cíle: rozbití habsburské monarchie a vytvoření samostatného Československa. Někteří z francouzských velitelů, jež přišli s československými legionáři do styku, odjelo po válce do ČSR v rámci francouzské vojenské mise. Mnozí z nich by to jistě neudělali, kdyby měli z dob svého působení u československých legií jenom špatné zkušenosti.

Za překlad francouzských textů děkuji Mgr. Petrovi Stránskému.

Summary:

The Second, so called Gibiš's Transport of the Czechoslovak Legions from Russia to France (1917-1918)

In autumn of 1917 two groups of the Czechoslovak legionaries were sent from Russia to France. They should reinforce the combat power of the „agreement“ armies on the western front. More and more they should sustain the political efforts of the leaders of the Czech and Slovak exile resistance because they needed some visual arguments for their conception of the government of the independent Czechoslovak state. Initially, the French officers watched the legionaries with suspicion and they did not trust them because the legionaries had come from the country where the Bolsheviks were taking over the public power. The suspicion that the newly come soldiers were ideologically influenced by the Bolsheviks was rather based upon the specific relations among the legionary troops. The officers in these forces did not create tight walls between them and their rank and file and they did not demand tough discipline as it was ordinary in the French and other armies. But the very excellent results in the training and in the fight persuaded the French commanders to change their initial opinion. They discovered that the legionaries were perfect soldiers with the high combat morals which originated from the clear aim: they wished to destroy the Habsburg monarchy and create the independent Czechoslovakia.

translated by Jiří Kubeš